

**Raport dotyczący opracowań w zakresie
problematyki młodzieżowej na Dolnym Śląsku**

**Opracowanie powstało na zamówienie
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego**

dr Aldona Wiktorska-Święcka
Uniwersytet Wrocławski

Wrocław, kwiecień 2010

Spis treści:

Wprowadzenie.....	3
Prezentacja wyników przeprowadzonej kwerendy.....	7
Wnioski z przeprowadzonej kwerendy w kontekście europejskiej i polskiej polityki młodzieżowej.....	26
Rekomendacje dla samorządu Województwa Dolnośląskiego.....	36

Wprowadzenie

Problematyka młodzieżowa staje się obecnie interesująca już nie tylko i wyłącznie dla wąskiego kręgu zainteresowanych, osób pracujących z i/lub na rzecz młodzieży, ale również – w kontekście współczesnych wyzwań – dla decydentów i instytucji, które mają wpływ na kształt polityk rozwojowych. Problemy związane z tym obszarem będą miały rozległe konsekwencje dla polityki państwa w wielu sferach: od edukacji począwszy, przez politykę społeczną, rynek pracy, na kulturze czasu wolnego i jakości demokracji kończąc. W wielu dziedzinach jest to dobry czas na przeprowadzanie zmian. Interpretacje związane z problematyką młodzieżową zmieniły swój dotychczasowy kontekst w ciągu ostatnich kilku lat, szczególnie po akcesji Polski do Unii Europejskiej: przestała ona być kojarzona wąsko, jako działania o charakterze wychowawczo-edukacyjnym na rzecz beneficjentów w określonej kategorii wiekowej, a nabrała szerszego kontekstu (aktywizacja młodych ludzi do działań oddolnych, ich wejście na rynek pracy wraz z całym zapleczem zagadnień instytucjonalnych, do których zaliczyć można m.in. kwestie mieszkalnictwa, godzenia życia zawodowego i prywatnego, dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy, migracje, polityka zdrowotna, wpływ na rozwój lokalny, w tym kondycję gospodarczą; wreszcie funkcjonowanie młodych ludzi w sferze publicznej, przy czym instytucjonalizacja tych działań w formie różnych podmiotów, np. organizacji pozarządowych, stanowi jedynie wycinek problematyki). Obecność Polski w Unii Europejskiej na naszych oczach zmienia rzeczywistość gospodarczo-społeczną, w której młodzi ludzie odgrywają i odgrywać będą kluczową rolę. Akcesja do europejskiej wspólnoty państw obnażyła jednak słabość instytucjonalną związaną z generowaniem potencjałów młodych ludzi: najwyższy wskaźnik bezrobocia polskiej młodzieży spośród wszystkich krajów UE, trwający od lat świadczy o dotykającym ją ubóstwie, o braku łatwego dostępu do własnego mieszkania, do usług zdrowotnych i edukacyjnych, wreszcie ma ścisły związek z rosnącą statystyką przestępczości w tej grupie wiekowej. Zmienili się wreszcie sami młodzi ludzie, ich aspiracje, wartości, zachowania. Warto o tym pamiętać, ba, koniecznie trzeba je poznać, bowiem ewentualne inicjatywy władzy publicznej powinny być adekwatne w stosunku do tych „innych”, „nowych” postaw.

Bez popadania w patos można zatem zaryzykować tezę, że od aktywności (wariant optymistyczny) / bierności (wariant pesymistyczny) oraz jakości działań młodych ludzi zależeć może jakość życia w społecznościach lokalnych. Tym samym problematyka ich

uczestnictwa w życiu lokalnych wspólnot oraz roli jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu warunków tego uczestnictwa wydaje się być ważna. Ważna tym bardziej, że przeobrażenia warunków życia stawiają więc przed współczesnym młodym człowiekiem rozliczne utrudnienia, a jednocześnie kształtują jego nowy model życia. Ponieważ wymagania ery globalizacji stawiane współczesnemu człowiekowi są bardzo wygórowane, toteż „globalny młody człowiek”, również ten, żyjący na Dolnym Śląsku, wobec tych wszystkich wymagań oczekuje od różnych instytucji, pomocy w przygotowaniu się do nowego życia i ukształtowania w nim umiejętności adaptacji w nieustannie zmieniających się warunkach. Tymczasem sama materia jest problematyczna już na poziomie definiowania jej istoty: nie ma chociażby jednej powszechnie przyjętej definicji młodzieży, brak jednoznaczności widoczny jest już na poziomie ustalenia ram wiekowych, w literaturze widoczny jest ponadto deficyt kompleksowych i systematycznych opracowań dotyczących powyższych kwestii. Dlatego należy docenić próbę zdiagnozowania aktualnego stanu wiedzy dotyczącej powyższej problematyki w odniesieniu do Dolnego Śląska oraz działania samorządu województwa na rzecz zintegrowania, zinstytucjonalizowania i promowania przedsięwzięć na rzecz młodych ludzi w regionie. Ważne jest to chociażby ze względu na fakt, że Polska wnosi do UE wielki, niedoceniany potencjał młodzieży. W tym zakresie liczbowo nasz kraj klasyfikuje się na 5. miejscu, natomiast w stosunku do liczby ludności jesteśmy w Unii Europejskiej na 3. miejscu. Nie konkurujemy z bogatymi krajami UE wskaźnikami dobrobytu, mamy jednak swój niezaprzeczalny atut wobec demograficznie starzejących się społeczeństw Wspólnoty. Ważny to fakt dla Dolnego Śląska, bowiem problematyka młodzieżowa w sposób bezpośredni dotyczy ok. 700 tysięcy młodych ludzi pomiędzy 15 a 30 rokiem życia z blisko 3 milionowej populacji mieszkańców naszego regionu. Ideałem byłoby zatem tworzenie korzystnych warunków, w których młodzi ludzie mogliby się realizować rozwijając indywidualne aspiracje i marzenia. To „*tworzenie korzystnych warunków*” – nawet, jeśli mogą pojawić się różne rozumienia relacji władza publiczna – młodzież – stanowi element polityki młodzieżowej, która na Dolnym Śląsku, od początku istnienia samorządowego województwa nie została jak dotąd zinstytucjonalizowana. Mowa tu o polityce mającej wzmocnić możliwości młodych ludzi w takich obszarach, jak: bezpieczeństwo, w tym zapobieganie popadaniu w patologie, kształcenie i kształcenie się, wypoczynek, zdrowie, wejście i funkcjonowanie na rynku pracy, niezależne życie i pełny udział w życiu społecznym. Taka polityka dotyczy dorastających dzieci (gimnazja), osób młodych (szkoła średnia) i młodych dorosłych (powyżej 18 roku życia). Jeśli zatem inicjatywy podejmowane na szczeblu samorządu województwa przełożą się na konkretne rozwiązania i korzystnie wpłyną na życie

młodych ludzi na Dolnym Śląsku, warto było przygotować poniższe opracowanie. Jego celem było przedstawienie wyników kwerendy dokumentów, publikacji, badań młodzieży i organizacji działających na rzecz młodzieży na Dolnym Śląsku. Zgodnie z oczekiwaniem Zamawiającego, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego, jego zakres tematyczny obejmował prace naukowe z zakresu socjologii, pedagogiki, psychologii oraz dokumenty z tego zakresu będące w posiadaniu samorządu województwa, takie jak:

- wnioski z konferencji „*Forum Radni-Młodzież*” organizowanej przez Województwo Dolnośląskie w 2009 roku;
- „*Analiza SWOT – polityka młodzieżowa na Dolnym Śląsku*” opracowana przez Wydział Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMWD;
- raport merytoryczny z konferencji Europejskiego Tygodnia Młodzieży, Polityka Młodzieżowa na Dolnym Śląsku „*O rety – konkrety*”;
- „*Organizacje pozarządowe na Dolnym Śląsku*”, raport z badań przeprowadzonych w 2007 i w 2008 roku.

W poszukiwaniu źródeł, które byłyby pomocne w generowaniu wiedzy nt. problematyki młodzieżowej w regionie, koncentrowałam się na poniżej wymienionych tezach wyjściowych, które pozwoliłyby odpowiedzieć na kluczowe pytanie badawcze: czy młodzi ludzie na Dolnym Śląsku są tą grupą, która przyczynia się i przyczyniać będzie w przyszłości do rozwoju naszego regionu:

- Dolny Śląsk ma szczególny potencjał rozwojowy wynikający m.in. z korzystniejszej – w porównaniu z innymi regionami Polski i Europy – sytuacji demograficznej, gdzie młodzi ludzie stanowią blisko 1/3 populacji, ale również z uwarunkowań społeczno-gospodarczych regionu;
- Dolny Śląsk ma już pewne doświadczenia w zakresie problematyki młodzieżowej; tym samym znajduje się w korzystniejszej sytuacji niż inne regiony w Polsce, bowiem na bazie tych doświadczeniach może budować szersze projekty strategiczne w obszarze rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, w których polityka młodzieżowa byłaby jednym z elementów;
- Dolny Śląsk musi sprostać wyzwaniom związanym z koniecznością konkurowania z innymi regionami Europy; jednym z elementów przewagi konkurencyjnej może być zintegrowane podejście do kwestii młodzieży jako naturalnego kapitału prorozwojowego naszego regionu. Oznacza to, że Dolnego Śląska, jednego z

najszybciej rozwijających się regionów w Europie oraz jednego z najmłodszych demograficznie, nie stać na dalszą pasywność w kwestii problematyki młodzieżowej.

Poddając ocenie jakościowej zgromadzone dokumenty, starałam się dotrzeć do jak najszerszego kręgu osób i instytucji mogących w przyszłości stanowić zaplecze eksperckie dla projektowanych działań. W sposób szczególny chciałabym podziękować w związku z tym wszystkim osobom, które w krótkim czasie, w jakim prowadzona była kwerenda, zechciały udostępnić mi niezbędne zasoby, podzielić informacjami, ale również złożyły deklarację współpracy w zakresie problematyki młodzieżowej w przyszłości.

Opracowanie nie rości sobie prawa do bycia kompleksowym kompendium wiedzy na temat źródeł danych dotyczących młodzieży na Dolnym Śląsku. Ma jednak stanowić pogłębioną analizę jakościową dostępnych powszechnie danych, wskazującą kierunki i możliwości potencjalnych inicjatyw. Zawiera prezentację wyników i wniosków z przeprowadzonej kwerendy w kontekście europejskiej i polskiej polityki młodzieżowej oraz rekomendacje dla samorządu Województwa Dolnośląskiego.

Na zakończenie warto przypomnieć, że uczestnictwo młodzieży w życiu publicznym i społecznym jest konieczne dla rozwoju państwa obywatelskiego. Tezę tę potwierdzono w „Strategii państwa dla młodzieży na lata 2003–2012”, w której czytamy: *Możliwość wypowiedzenia opinii, podejmowania przez młodych ludzi decyzji w sprawach ich dotyczących, czy też społeczności, w której żyją, to ważny element procesu kształtowania aktywnych postaw obywatelskich. Należy zachęcać młodzież do uczestniczenia w procesie podejmowania decyzji na różnych szczeblach zarządzania społecznością i państwem, ze szczególnym uwzględnieniem społeczności lokalnych.* Dokument ten zobowiązuje organy administracji państwowej oraz jednostki samorządu terytorialnego do podjęcia działań zmierzających do obywatelskiej aktywizacji młodzieży na szczeblu lokalnym. Ponadto w myśl art. 11 ust. 1 ustawy z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie wojewódzkim (Dz. U. z 2001 r. nr 142, poz. 1590 ze zm.), samorząd województwa określa strategię rozwoju województwa, uwzględniającą w szczególności: pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości lokalnej. Nie ma wątpliwości, że zastrzeżenie to obejmuje swym zakresem również działalność na rzecz rozwoju tożsamości lokalnej ludzi młodych.

Ufam, że poniższy raport wniesie wiedzę niezbędną do zaprojektowania działań na rzecz młodzieży na Dolnym Śląsku i stanie się inspiracją do ich wdrożenia.

Aldona Wiktorska-Święcka

Uniwersytet Wrocławski

Prezentacja wyników przeprowadzonej kwerendy

W okresie luty - marzec 2010 r. przeprowadzona została kwerenda prac i publikacji, zarówno naukowych, jak i popularno-naukowych poświęconych problematyce młodzieżowej na Dolnym Śląsku. Pisma z prośbą o udostępnienie wykazu prac licencjackich, magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych napisanych na kierunkach pedagogika, socjologia, psychologia i – dodatkowo - praca socjalna, wystosowano do następujących uczelni na terenie Wrocławia: Uniwersytet Wrocławski (Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych, kierunki: Pedagogika i Psychologia, Wydział Nauk Społecznych, kierunek: Socjologia), Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej: (kierunki: Psychologia i Socjologia), Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych "ASESOR" (Wydział Służb Publicznych: kierunek: Praca socjalna), Dolnośląska Szkoła Wyższa (kierunki: Pedagogika i Praca socjalna). Każdorazowo kluczem włączenia danego opracowania do poniższego zestawienia było pytanie, na ile, w jakim zakresie dany materiał porusza problematykę związaną z młodzieżą na Dolnym Śląsku. Zasadniczo poszukiwano aktualnych, tj. powstałych po 2004, opracowań, ale – jeśli zawierały uniwersalne treści, potencjalnie pomocne dla konstruowania projektów podejmowanych przez samorząd województwa – były również uwzględniane te, które powstały wcześniej.

Na Wydziale Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego zapoznano się z wykazem wszystkich prac magisterskich napisanych po 2004 roku. Najwięcej prac poświęconych młodzieży dolnośląskiej powstało na kierunku pedagogika. Na kierunku psychologia, mimo wielu ważnych opracowań dotyczących osób pomiędzy 15 a 30 rokiem życia, nie znaleziono prac poświęconych *stricto* młodzieży z regionu Dolnego Śląska; problemy adolescentów poruszane w pracach studentów psychologii, rozpatrywane były w kontekście globalnym bez wyodrębniania młodzieży z poszczególnych regionów. Na Wydziale Nauk Społecznych, głównie na kierunku socjologia, powstało szereg opracowań dotyczących młodzieży, ale kompendium prac powstałych i obronionych po 2004 roku nie zostało udostępnione do analizy. Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej we Wrocławiu przekazała pisemną informację o braku danych z zakresu szeroko rozumianej polityki młodzieżowej naszego województwa, bowiem obszary badawcze, w których poruszają się studenci i pracownicy Szkoły odbiegają od tematyki badawczej związanej z problematyką młodzieżową. Wśród prac studentów studiów I stopnia kierunku: Praca socjalna w Dolnośląskiej Wyższej Szkole Służb Publicznych "ASESOR" znaleziono kilka prac poświęconych głównie młodzieży Dolnego Śląska, czego rezultatem jest załączony poniżej

wykaz prac licencjackich. W Dolnośląskiej Szkole Wyższej w związku z tym, że Wydział Nauk Pedagogicznych prężnie działa i zatrudnia specjalistów z tej dziedziny, tematyka dzieci i młodzieży dominuje w publikacjach naukowych. Niemniej jednak są to publikacje i prace poświęcone ogólnie problematyce młodzieży (aspekt socjologiczny, psychologiczny, pedagogiczny), bez szczególnego uwzględniania młodzieży z Dolnego Śląska.

Poszukując publikacji, prac i opracowań naukowych na temat możliwości rozwoju dolnośląskiej młodzieży korzystano także z zasobów: biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego, biblioteki Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej we Wrocławiu, biblioteki Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Rozproszonego Katalogu Bibliotek Polskich, serwisu Nauka Polska (bazy danych), który dostarczył informacji na temat prac naukowo-badawczych i badawczo-rozwojowych, rozpraw doktorskich i habilitacyjnych oraz ekspertyz naukowych oraz projektów badawczych wykonanych w polskich jednostkach naukowych i badawczo-rozwojowych. Ze względu na krótki okres czasu, w jakim prowadzona była kwerenda, nie zawsze możliwe było dotarcie do danej publikacji. Uznałam jednak, że warto w raporcie uwzględnić wszystkie potencjalnie związane z jej zakresem tytuły, szczególnie tych opracowań, które powstały na Dolnym Śląsku, intuicyjnie zakładając, że część informacji w nich zawartych może dotyczyć problematyki młodzieżowej w regionie.

Pozyskane źródła pogrupowałam w następujący sposób:

- publikacje zwarte bezpośrednio odnoszące się do problematyki młodzieżowej na Dolnym Śląsku;
- publikacje zwarte częściowo zawierające lub potencjalnie mogące uwzględniać problematykę młodzieżową na Dolnym Śląsku;
- materiały konferencyjne i pokonferencyjne;
- projekty / raporty z badań;
- prace doktorskie i habilitacyjne;
- prace magisterskie;
- prace licencjackie.

1. PUBLIKACJE ZWARTE BEZPOŚREDNIO ODNOSZĄCE SIĘ DO PROBLEMATYKI MŁODZIEŻOWEJ NA DOLNYM ŚLĄSKU

Bandoch E.: *Zagrożenia młodzieży na terenie miejscowości Góra*, Warszawa: Promotor, 2008.

Hrycyk K., Kulewska M., Topp I. (red.), *Edukacja kulturalna dzieci i młodzieży (z doświadczeń wrocławskich)*. Wrocław: Wydział Kultury i Sportu Urzędu Miejskiego Wrocławia, Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury i Bibliotekarzy we Wrocławiu "Silesia", 2001.

Kurzępa J., Lisowska A., Pierchalska A. (red.): *Współczesna młodzież pomiędzy Eros a Thanatos*, Wrocław: Agencja Wydawnicza ARGİ, 2008.

Tracz E., *Postawy wrocławskiej młodzieży*. [w:] *Kształcenie ustawiczne w procesie przemian rynku pracy*. Red. nauk. Zofia Hasińska. / Wrocław: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania "Edukacja", 2001.

2. PUBLIKACJE ZWARTE CZĘŚCIOWO ZAWIERAJĄCE LUB POTENCJLNIE MOGĄCE UWZGLĘDNIĄĆ PROBLEMATYKĘ MŁODZIEŻOWĄ NA DOLNYM ŚLĄSKU

Keplinger A. (red.), *Młodzież w zmieniającym się świecie*; Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2001.

Krzychała S., *Projekty życia: młodzież w perspektywie badań rekonstrukcyjnych*, Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP, 2007.

Leppert R., Melosik Z., Wojtasik B. (red.): *Młodzież wobec (nie)gościnniej przyszłości* Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP, 2005.

Wojtasik, B. (red.): *Podjęmowanie decyzji zawodowych przez młodzież i osoby dorosłe w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej*, Wrocław: Instytut Pedagogiki UW; Radom : Instytut Technologii Eksploatacji, 2001.

Dittmann P., Dziechciarz J., Hasińska Z., Tausz K. (red.): *Rynek pracy aglomeracji wrocławskiej. Stan i perspektywy*. Wrocław: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, 2006.

I część publikacji zawiera m.in. analizę danych pierwotnych na temat zatrudniania absolwentów w powiatach aglomeracji wrocławskiej według poziomu wykształcenia. Opisane są uwarunkowania zatrudniania absolwentów oraz ocena systemu kształcenia ponadgimnazjalnego w aglomeracji wrocławskiej.

II część poświęcona jest w całości systemowi edukacji. Zawiera opis badań celem których była ocena dostosowania rynku edukacji do potrzeb rynku pracy oraz możliwości reagowania rynku edukacji na zapotrzebowanie zgłaszane przez rynek pracy. Na potrzeby badania system edukacji został podzielony na system edukacji szkolnej i pozaszkolnej. W obszarze edukacji szkolnej podmiotem badania byli uczniowie ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych i studenci ostatniego roku studiów z terenu aglomeracji wrocławskiej, w obszarze zaś edukacji pozaszkolnej – instytucje szkoleniowe oraz centra kształcenia ustawicznego działające na terenie aglomeracji.

Badania oparto zarówno na danych pierwotnych, jak i wtórnych. Dane pierwotne zostały pozyskane na podstawie badań ankietowych i wywiadów pogłębionych. Dane wtórne pochodziły z Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Kupczyk T. (red.): *Prognozy rynku pracy i zapotrzebowania na kwalifikacje*. Wrocław: Wydawnictwo Politechniki Wrocławskiej – Centrum Kształcenia Ustawicznego, 2005

Publikacja prezentuje m.in. informacje na temat rynku pracy Dolnego Śląska oraz prognoz rozwojowych, ofert edukacyjnych i szkoleniowych.

Opisana jest młodzież w wieku do 24 lat na tle demograficznej prognozy dla Dolnego Śląska oraz analiza zjawiska bezrobocia wśród absolwentów szkół wyższych i ponadgimnazjalnych. Przedstawiono strukturę ilościową i zawodową bezrobotnych absolwentów szkół wyższych i szkół policealnych oraz zapotrzebowanie wrocławskiego rynku pracy na absolwentów szkół

zawodowych w zawodach nierobotniczych i robotniczych w świetle badań Centrum Kształcenia Praktycznego.

Kupczyk T. (red.): *Audyt ofert pracy, zapotrzebowanie na kwalifikacje i szkolenia na Dolnym Śląsku*. Wrocław: Wydawnictwo Politechniki Wrocławskiej – Centrum Kształcenia Ustawicznego, 2005

W publikacji m.in. przedstawiono w ujęciu procentowym braki kwalifikacyjne absolwentów szkół średnich i wyższych zatrudnianych przez przedsiębiorstwa, które w ramach projektu Politechniki Wrocławskiej, wzięły udział w badaniach ankietowych.

Strojek, A.: *Młodzi Polacy na rynku pracy* (2009) www.rynekpracy.pl

Rosnące oczekiwania pracodawców oraz wzrost konkurencji na rynku pracy mają istotny wpływ na obecną sytuację, jak i perspektywy zawodowe młodych Polaków. Artykuł poświęcony jest problemom polskiej młodzieży na krajowym rynku pracy. W tekście znaleźć można informacje na temat stopy aktywności zawodowej i stopy bezrobocia wśród najmłodszego pokolenia w porównaniu z ich europejskimi rówieśnikami. Przedstawiono oczekiwania młodzieży co do przyszłego miejsca pracy i wynagrodzenia. Zaprezentowano zmiany i trendy zachodzące na polskim rynku pracy, na które zareagować muszą zarówno młodzi, jak i urzędnicy państwowi – konkurencję wynikającą z rosnącej liczby studentów, emigrację zarobkową czy konieczność promocji elastycznych form zatrudnienia. W publikacji znaleźć można także informacje na temat dotychczasowych rozwiązań wdrożonych przez polski rząd, jak również krótką ocenę ich skuteczności.

Strojek, A.: *Młodzież aktywna czy do aktywizacji ? – bezrobocie wśród młodych Polaków*/ A.Strojek (2009) www.rynekpracy.pl

W wielu krajach Europy - w tym w Polsce - stopa bezrobocia młodzieży utrzymuje się na poziomie wyższym od wartości wskaźnika dla ogółu obywateli. Aby walczyć z bezrobociem najmłodszych uczestników rynku pracy, rządy opracowują specjalne projekty i obejmują młodych programami, które mają zwiększyć ich szanse na zatrudnienie. W artykule przedstawiono sytuację bezrobotnej młodzieży oraz proces ich aktywizacji w Polsce. Sytuację młodych osób na rynku pracy zaprezentowano na tle innych grup

wiekowych i wybranych krajów. Wskazano na metody wykorzystywane przez urzędy pracy do aktywizacji bezrobotnej młodzieży oraz opisano istotę najpopularniejszych. W ostatniej części publikacji przytoczono metody walki ze zjawiskiem bezrobocia wśród młodzieży w trzech krajach Europy – Francji, Niemczech i Wielkiej Brytanii.

Walczak-Duraj, D. (red.), *Wartości i postawy młodzieży polskiej*. T. 1 i T.2. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2009.

Teksty zawarte w tej publikacji [...] stanowią efekt ogólnopolskiej konferencji naukowej, zorganizowanej w dniach 16-17 czerwca 2008 w Uniwersytecie Łódzkim poświęconej problematyce młodzieży w Polsce.

Kwiatkowska G.E., Filipiak M. (red.), *Psychologiczne i społeczne dylematy młodzieży XXI wieku*. Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2009.

Zawiera materiały z konferencji. Problemy młodzieży należy rozpatrywać w kontekście zmian społecznych i kulturowych, jakie zachodzą we współczesnym świecie. Zmiany te z jednej strony otwierają przed młodzieżą niezwykle szanse samorealizacji, ale z drugiej strony generują coraz większe wymagania, a także - zagrożenia. Zawartość tomu jest świadectwem różnorodności aspektów funkcjonowania młodzieży we współczesnej rzeczywistości, wskazując na wiele zjawisk, które mogą utrudniać młodemu człowiekowi wejście w nowe role społeczne.

Oleniacz M.: *Przeżywanie młodości. Obraz fenomenu w badaniach biograficznych*. Kraków: Oficyna wydawnicza „Impuls”, 2005.

Przedmiotem książki są sposoby przeżywania młodości przez współczesnego człowieka wyłonione na podstawie interpretacji zachowań i wypowiedzi młodych, związane z codziennymi sprawami ich egzystencji (zaangażowanie, działania, plany, marzenia).

Różańska-Kowal J.: *Motywacja zachowań prospołecznych i antyspołecznych nieletnich* Kraków: Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2009.

Książka prezentuje uwarunkowania zarówno zachowań prospołecznych, jak i

antyspołecznych nieletnich na tle rówieśników ze szkół średnich i wolontariuszy. Część teoretyczna pracy przybliży prawne rozumienie pojęcia nieletni, zawiera także istoty zachowań prospołecznych i antyspołecznych oraz przegląd podstawowych teorii i badań poświęconych motywacji zachowań prospołecznych i antyspołecznych adolescentów. Część empiryczna zawiera charakterystykę motywacji zachowań prospołecznych i antyspołecznych nieletnich na tle uczniów ze szkół średnich i wolontariuszy ze względu na podstawowe cechy procesu motywacyjnego – kierunek i natężenie motywacji, a także analizę osobowościowych, środowiskowych i sytuacyjnych czynników motywacyjnych. Analiza prowadzona jest dwutorowo – przez porównanie badanych grup (nieletni, uczniowie szkół średnich, wolontariusze) z uwzględnieniem płci badanych; na drodze porównania grup wyodrębnionych ze względu na częstotliwość zachowań prospołecznych i antyspołecznych (antyspołeczni, prospołeczni, impulsywni, konformiści).

Międzykulturowość w projektach programu - Młodzież w działaniu, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji. Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”, Warszawa 2008

Publikacja stanowi zbiór relacji z projektów o tematyce międzykulturowej, które zostały zrealizowane m.in. dla młodzieży dolnośląskiej. W publikacji zostały zamieszczone również statystyki ze współpracy z rówieśnikami z zagranicy oraz eseje na temat doświadczeń związanych z uczeniem się międzykulturowym.

Brzezińska M., Olszówka A.: *Włączanie w działanie*. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji. Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”, Warszawa 2008

Publikacja o tym, jak młodzi ludzie z mniejszymi szansami włączają się w programy unijne i korzystają z nich.

Rutkowiak K., Walasek W., *Raport 2008*. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji. Narodowa Agencja Programu „Młodzież w działaniu”, Warszawa 2008

Publikacja zawiera m.in. przykłady projektów realizowanych przez młodzież, szczegółowe dane statystyczne za rok 2008 oraz przykłady działań podejmowanych przez Narodową Agencję. W kolejnych rozdziałach zostały opisane krajowe i międzynarodowe przedsięwzięcia szkoleniowe mające na celu wspieranie aktywnego uczestnictwa młodzieży

oraz rozwijanie wiedzy i umiejętności. W raporcie znajdują się również relacje z działań związanych z obchodami Europejskiego Roku Dialogu Międzykulturowego oraz Europejskiego Tygodnia Młodzieży.

Brzezińska, A. I., Piotrowski, K.: *Diagnoza statusów tożsamości w okresie adolescencji, wylaniającej się dorosłości i wczesnej dorosłości za pomocą Skali Wymiarów Rozwoju Tożsamości (DIDS)*. *Studia Psychologiczne*, 2010

Brzezińska, A. I., Resler-Maj, A.: *Aktywizacja dzieci i młodzieży z grup ryzyka*. [w:] A. W. Brzezińska, A. Hulewska, J. Słomska-Nowak (red.), *Edukacja kulturowa społeczności lokalnych*. Wrocław: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania "Edukacja", 2009

Patkiewicz J. (red.): *Cywilizacyjne zagrożenia zdrowia dzieci i młodzieży u progu XXI wieku*. Wrocław: Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem. Oddział Wojewódzki, 2001.

Lergetporer-Jakimow A. (red.): *Edukacja regionalna młodzieży w rodzinie, szkole i środowisku*. Wrocław: Dolnośląskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, 2001.

MŁODZIEŻ 2008. Praca zbiorowa, Warszawa 2009

Publikacja to kolejne opracowanie z serii "Opinie i Diagnozy". Poświęcone jest młodzieży, a ściślej uczniom ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych (liceów, techników i zasadniczych szkół zawodowych). Jest to publikacja szczególna. Badana młodzież, to ludzie w większości 18-19-letni, którzy rozpoczęli edukację w wolnym, demokratycznym kraju. *"To ta generacja będzie w niedalekiej przyszłości rozstrzygać o pozycji politycznej, gospodarczej i intelektualnej naszego kraju. Dlatego przyjrzenie się ich poglądom, poznanie ich postaw i perspektyw jest szczególnie interesujące"* (ze Wstępu). Ponadto istotna jest powtarzalność badań poświęconych młodzieży. Zastosowanie tej samej metody i w pewnej mierze tego samego narzędzia pozwoliło autorom na porównanie wyników ostatniego badania (z października 2008 roku) z wcześniejszymi, z lat: 1990, 1991, 1992, 1994, 1996, 1998, 1999 oraz 2003.

3. MATERIAŁY KONFERENCYJNE I POKONFERENCYJNE

Młodzi liderzy w społecznościach lokalnych - IV Międzynarodowa Konferencja w Oławie 21-22 października 2009 r. Jedno z ważniejszych spotkań związanych z polityką młodzieżową na Dolnym Śląsku, których celem było stworzenie europejskiej platformy spotkań młodych liderów. Przedmiotem konferencji była ocena stanu polskiego trzeciego sektora, wymiana dobrych praktyk oraz dyskusja o kierunkach rozwoju polskich NGO.

Humanistyczny wymiar kształcenia akademickiego. Jakich kompetencji potrzebuje absolwent szkoły wyższej? - Ogólnopolska Konferencja Naukowa; Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego; Wrocław 20-21 listopad 2008 r.

Przedmiotem organizowanej konferencji była sylwetka absolwenta świetle misji szkół wyższych i ich funkcji. Podczas konferencji podjęto dyskusję nad następującymi zagadnieniami:

- wymiary kompetencji zawodowych uzyskiwanych w szkołach wyższych;
- standaryzacja kwalifikacji zawodowych uzyskiwanych w szkołach wyższych;
- jakość kształcenia w szkołach wyższych w kontekście nabywania przez studentów kompetencji zawodowych;
- mobilność absolwentów szkół wyższych na rynku pracy;
- humanizacja procesu kształcenia zawodowego studentów szkół wyższych;
- kompetencje nauczycieli szkół wyższych w kontekście procesu kształcenia studentów.

4. PROJEKTY / RAPORTY Z BADAŃ

Dębek P.: *Badania na temat konieczności realizacji programów przeciwdziałania uzależnieniom*; Instytutu Edukacji Społecznej, Wrocław 22 grudnia 2009 roku

Badaniem objęto 3340 uczniów z ponad 50 szkół na terenie województw dolnośląskiego, opolskiego i wielkopolskiego. Rekomendacje udzielone przez autora mogą posłużyć do wzmocnienia programów profilaktycznych kierowanych do młodych ludzi. Badanie

przeprowadzone w ramach realizacji w latach 2007 – 2009 projektów *Powiedz, poczuj, zaufaj, Pomiędzy obawą a zaufaniem* oraz *Wygrajmy Przyszłość* – projekty przeciwdziałania uzależnieniom, realizowane przez Fundację Magnus we współpracy z Instytutem, finansowane ze środków Funduszu Inicjatyw Obywatelskich. Działaniami projektów zostało objętych ponad 8000 młodych ludzi z województw Dolnego Śląska, Opolskiego i Wielkopolskiego, a także ponad 200 nauczycieli z tych regionów.

Masz 18 lat i co z tego? Poradnik 18-sto latka - poradnik młodego obywatela, napisany przez młodych wrocławian z Domu Spotkań im. Angelusa Silesiusa we Wrocławiu. W poradniku młody człowiek znajdzie informacje o swoich prawach i obowiązkach, a także refleksje dotyczące tego, jak z nich korzystać, poradnik pomoże młodym ludziom odnaleźć się w dorosłości. Od prawników, psychologów, filozofów i polityków, a także innych doświadczonych i kompetentnych ludzi autorzy starali się dowiedzieć, na czym polega dorosłość i z czym się wiąże./ autorzy: Karolina Małkowska, Tomasz Raźniak, Kamil Koziar, Magda Jędrusiak, Agnieszka Kowalczyk, Agnieszka Skarul, Katarzyna Bieda, Monika Szteblich, Magdalena Mroczkowska, Marcin Jędrzejewski, Sylwia Lelowitis, Małgorzata Mierzwia, Agnieszka Jeszke, Anna Rola, Monika Bryłowska pod kierunkiem opiekunów z Domu Spotkań im. Angelusa Silesiusa: P. Hebdy, R. Romańczuka, L. M. Fernandez, P. Czekerdy; Wrocław 2002.

Wiktorska-Święcka, A., *Raport ewaluacyjny Partnerstwa na Rzecz Rozwoju "Cyber-Ręka Lidera. Wspieranie rozwoju liderów przemian społecznych w Polsce"* IW EQUAL, Wrocław 2006, 2008

Projekt na Rzecz Partnerstwa *"Cyber-Ręka Lidera. Wspieranie rozwoju liderów przemian społecznych w Polsce"*, realizowany w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, dotyczył aktywizacji młodych liderów. W trakcie jego realizacji, poza działaniami o charakterze szkoleniowym, motywacyjnym, uruchomiono szereg nowych inicjatyw, w tym powołano nowe organizacje pozarządowe, zarządzane przez młodych liderów z Dolnego Śląska. Projekt jest kontynuowany.

Wiktorska-Święcka, A., (lider zespołu badawczego) we współpracy: Cieślik, A., Oleniacz-Czajka, E., Szewczyk., A., *Raport ewaluacyjny Partnerstwa na Rzecz Rozwoju "Want2Learn-Chcę się uczyć"* IW EQUAL, Wrocław 2007, 2008

Projekt Partnerstwa na Rzecz Rozwoju “*Want2Learn-Chcę się uczyć*” realizowany w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL, dotyczył aktywizacji społecznej i zawodowej młodzieży wykluczonej i zagrożonej wykluczeniem z terenu Wrocławia.

5. PRACE DOKTORSKIE/ HABILITACYJNE

Zajdel, K.: *Społeczne konteksty wyborów edukacyjnych gimnazjalistów szkół wiejskich*; (praca doktorska); promotor: prof. Krystyna Ferencz, Uniwersytet Wrocławski; 2008

Praca dotyczy uwarunkowań społecznych wyborów szkolnych gimnazjalistów ze środowiska wiejskiego. Niespełna 10-letni okres funkcjonowania gimnazjalistów w Polsce stał się przesłanką do analiz, czy i w jakim zakresie młodzież wiejska podejmuje decyzję o kształceniu w szkole średniej o wyższym lub niższym prestiżu. W tym celu podzielono gimnazja wiejskie na 4 typy (tradycyjne, przy małym mieście, przy dużym mieście i na terenach po PGR) i porównano wybory edukacyjne w każdym ze środowisk wiejskich (losowo wybrany powiat wrocławski, posiadający każde ze środowisk wiejskich - zbadano wszystkie 19 gimnazjów - 532 respondentów). Następnie porównano wyniki do dwóch gimnazjów miejskich: jednego w niedużym mieście powiatowym, drugiego w dużym mieście z powiatem grodzkim, aby znaleźć przyczyny dysproporcji - jeśli one występują, bądź je wykluczyć, jeżeli ich nie ma. Oprócz analizy szkół, wywiadów z dyrektorami, uczniami, analizowano dane z Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej. W części teoretycznej przedstawiono proces reform społecznych Polsce po zmianie ustroju i jego konsekwencji dla wielu środowisk, w tym dla wsi i młodzieży (ich nastawień i oczekiwań); rolę i znaczenie edukacji na wsi po reformie wprowadzającej gimnazja (rozwiązania systemowe, oczekiwania społeczne, nadzieje i niezamierzone skutki uboczne, jakie wystąpiły przy przemianach) oraz istotne czynniki w środowiskach wychowawczych wsi (rodzicielskie dylematy edukacyjne oraz skutki życiowych decyzji, które mogą być szansą na lepsze życie, jak i nieść ze sobą niepewność). W części empirycznej zaprezentowano analizę szkolnictwa gimnazjalnego na terenie powiatu. Porównywana tu jest baza materialna każdej ze szkół, oraz czynniki znaczące dla realizacji programu kształcenia, wpływające na decyzje wyboru określonej szkoły średniej. Rozpatrywane są też subiektywne kryteria wyborów gimnazjalistów uczących się w

III klasie, ich zamierzenia edukacyjne związane z kolejnym etapem kształcenia, uwzględniając przebyte choroby, dysfunkcje i czynniki budujące samoocenę.

Kozdraś G., *Blokersi w przestrzeni wielkiego miasta*; praca doktorska;; promotor: dr hab. Stanisław Witold Kłopot; Uniwersytet Wrocławski; Wydział Nauk Społecznych; Instytut Socjologii; 2008 r.

"Blokersi w przestrzeni wielkiego miasta" jest pracą empiryczną z zakresu socjologii miasta oraz socjologii młodzieży i problemów społecznych. Jej główne założenia sformułowano w oparciu o dorobek socjologii szkoły chicagowskiej i humanistycznej teorii Floriana Znanieckiego. Zachodzące współcześnie w wielkich miastach procesy segregacji społeczno-przestrzennej powodują powstawanie obszarów społecznego wykluczenia, naznaczonego stygmatem *slumsu*. Do takich obszarów zalicza się zespoły mieszkaniowe osiedli blokowych, nazywanych nieco pogardliwie "blokowiskami" a także zdegradowane funkcjonalnie i społecznie stare kwartały śródmiejskie.

Fudali M., *Dynamika grup nieformalnych młodzieży na terenie gimnazjum*; praca doktorska; promotor: prof. dr hab. Krystyna Wiesława Ferenc; Uniwersytet Wrocławski; Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych; Instytut Pedagogiki; 2007 r.

Praca dotyczy dynamiki zjawisk grupowych wśród młodzieży gimnazjalnej. W przeprowadzonej analizie przedstawiono typologię grup nieformalnych, do których należy badana młodzież. Za podstawę do inferencji elementów dynamiki, na które składają się cele grupowe, normy, struktura, spójność i atrakcyjność grupy - przyjęto wiek uczniów, ich płeć, wyniki w nauce, aktywność społeczną oraz specyfikę środowiska szkolnego. Badania przeprowadzono w czterech gimnazjach na terenie miasta średniej wielkości. Do gromadzenia materiału badawczego posłużono się technikami przynależnymi metodzie sondażu diagnostycznego, który został następnie poddany analizie ilościowej i jakościowej.

Mader-Leszczyńska J., *Poczucie alienacji u młodzieży z wadą słuchu objętej systemem kształcenia integracyjnego i segregacyjnego*; praca doktorska; promotor: prof. dr hab. Tadeusz Stanisław Gałkowski; Uniwersytet Wrocławski; Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych; Instytut Pedagogiki; 2007 r.

Praca dotyczy poczucia alienacji u młodzieży z wadą słuchu. W przeprowadzonych i omówionych w dysertacji badaniach porównano występowanie poczucia wyalienowania u młodzieży kształconej w systemie integracyjnym i segregacyjnym. Podjęcie tego zagadnienia wynikało z aktualnego w surdopedagogice dylematu, dotyczącego metod wychowania i kształcenia osób z wadami słuchu. Aktualność problemu wynika stąd, że proces nauczania i wychowania głuchych ma zorganizowany system od około 240 lat, a mimo to surdopedagodzy wciąż poszukują skutecznych metod rehabilitacji tej grupy niepełnosprawnych, a także przeszkód, które utrudniają osiągnięcie zadowalających wyników. Wybór zmiennej do badania wynikał z założenia, iż analiza poczucia alienacji może dać obraz pewnych nieprawidłowości i zakłóceń w emocjonalnym i społecznym funkcjonowaniu osób głuchych.

Kamiński A., *Reformy strukturalne w polskim systemie resocjalizacji nieletnich, a efektywność oddziaływań wybranych ośrodków wychowawczych w Polsce*; praca doktorska; promotor: Zdzisław Józef Cutter; Uniwersytet Wrocławski; Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych; Instytut Pedagogiki; 2007 r.

Zasadniczym motywem podjęcia pracy było dążenie do określenia wpływu wdrażanych zmian strukturalnych w funkcjonowaniu młodzieżowych ośrodków wychowawczych na skuteczność prowadzonego procesu resocjalizacji nieletnich sprawców czynów karalnych. Celem była eksploracja i wyjaśnienie wpływu wprowadzanych reform strukturalnych w polskim systemie resocjalizacji nieletnich na efektywność pracy terapeutycznej prowadzonej w placówkach wychowawczych. Dysertacja podejmuje próbę całościowego przedstawienia systemu ośrodków dla nieletnich oraz funkcjonowania organizacji pozarządowych działających na rzecz dzieci i młodzieży wymagających szczególnej pomocy opiekuńczo-wychowawczej w dobie przemian ustrojowych w Polsce. Wykazano potrzebę głębokich przeobrażeń systemowych w tym zakresie wynikających z kierunków rozwoju społecznego oraz zmian polityczno-ekonomicznych.

Witkowska C., *Czynniki osobowościowe i społeczne jako predyktory zachowań agresywnych młodzieży*; praca doktorska; Promotor: dr hab. Robert Saciuk; Uniwersytet Wrocławski; Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych; Instytut Pedagogiki; 2006 r.

Praca składa się z trzech części. Zawiera 6 rozdziałów teoretycznych, metodologię oraz część empiryczną. Jej celem jest poznanie predyktorów, które mają wpływ na zachowanie agresywne młodzieży. W ramach badań, zostały przebadane 3 szkoły średnie oraz 3 Policealne Studia Zawodowe. Dokonano również analizy porównawczej, pomiędzy badaną młodzieżą.

Machaczek M., *Młodzież wybranych uczelni wrocławskich wobec społeczno-kulturowych realiów współczesnego świata*; praca doktorska; promotor: dr hab. Robert Kwaśnica; Uniwersytet Wrocławski; Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych; 2001 r.

Celem rozprawy była próba odpowiedzi na pytanie: Jak młodzież końca wieku postrzega współczesny świat? Aby móc odpowiedzieć na tak postawione pytanie, należało przyjrzeć się owemu stosunkowi w szerszym historycznym kontekście, pozwalającym zrozumieć ów stosunek. Dlatego w niniejszej pracy zrekonstruowano obraz współczesnego świata przez pryzmat takich jego świadków jak: frankfurczycy, postmoderniści, laureaci literackiej nagrody Nobla, przedstawiciele kościoła. Ponadto przeprowadzono: 1) syntezę badań nad młodzieżą w ostatnim 30-leciu; 2) debatę nad dylematami współczesnych nauk społecznych; 3) analizę badań nad młodzieżą trzech uczelni wrocławskich; 4) rekonstrukcję typologii postaw młodzieży wobec świata; 5) studia biograficzne dwóch przypadków twórców kultury młodzieżowej pokolenia hippisowskiego.

Borecka-Biernat D., *Strategie radzenia sobie młodzieży w trudnych sytuacjach społecznych. Psychospołeczne uwarunkowania*; praca habilitacyjna; recenzenci: dr hab. Maria Anna Czerwińska-Jasiewicz; prof. dr hab. Piotr Krzysztof Oleś; prof. dr hab. Mieczysław Płopa; prof. dr hab. Janusz Trempała; Uniwersytet Wrocławski; Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych; Instytut Psychologii, jednostka nadająca stopień: Uniwersytet Gdański; Wydział Nauk Społecznych; 2007 r.

Dorastająca młodzież dysponuje niemałym repertuarem strategii radzenia sobie w trudnych sytuacjach społecznych. Są wśród nich strategie obrony w postaci agresywnego reagowania na trudności czy unikania konfrontacji z problemem i strategia zadaniowa, która jest ukierunkowana na rozwiązywanie i przezwyciężanie trudności. Pytaniem o zasadniczym znaczeniu jest, dlaczego pewne osoby w wieku dorastania wybierają strategie obrony (agresja, unik), a inne strategie zadaniową? W świetle przeprowadzonych badań stwierdzono, iż

nieliczne tylko aspekty samooceny szczegółowej różnicują młodzież, która w trudnych dla siebie sytuacjach stosuje strategie agresywną od młodzieży, która radzi sobie unikowo w społecznej sytuacji trudnej. Uzyskane wyniki badań sugerują, że silne przekonanie młodzieży o wpływie innych na pozytywne i/lub negatywne skutki zdarzeń odgrywa rolę w wyborze strategii obrony (agresja, unik) radzenia sobie w trudnych sytuacjach społecznych. Sytuacje trudne kontaktu społecznego wywołują u młodzieży negatywny proces emocjonalny (lęk), który generuje obronną formę odreagowania, która polega na unikaniu konfrontacji z sytuacją trudną. Poszukiwania uwarunkowań strategii agresji radzenia sobie wśród lęku nie przyniosły pozytywnego rezultatu. Przeprowadzone badania ujawniły, że obronny sposób reagowania młodzieży na napięcie emocjonalne powstające w trudnych sytuacjach społecznych kształtują niewłaściwe postawy wychowawcze, charakteryzujące się uczuciowym dystansem oraz uczuciową koncentracją matek i ojców w stosunku do dorastającego dziecka. Stwierdzono też, że wśród rodzinnych uwarunkowań strategii obrony radzenia sobie ważne miejsce zajmuje dostarczanie nastolatkom wzorców strategii obrony radzenia sobie rodziców w trudnych sytuacjach społecznych. W porównaniu z dorastającymi, którzy w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach społecznych stosują strategie obrony (agresja, unik), młodzież wykorzystująca w trudnych sytuacjach społecznych strategie zadaniową wysoko ocenia siebie i aspekty obrazu własnej osoby, które bezpośrednio wiążą się z rolami społecznymi i związany z nimi sposób funkcjonowania w otoczeniu. Uzyskane wyniki badań wskazały, iż młodzież silnie przekonana o własnych możliwościach kontrolowania pozytywnych i/lub negatywnych następstw zdarzeń sięga w trudnych sytuacjach społecznych po strategie zadaniową radzenia sobie. Badania dowodzą, iż młodzież stosująca w trudnych sytuacjach społecznych strategie zadaniową wykazuje obniżone napięcie emocjonalne (lęk) w sytuacji trudnej. W rozważaniach o rodzinnej genezie strategii radzenia sobie potwierdziły się przypuszczenia o istotnej roli pozytywnych stosunków uczuciowych w rodzinie dla strategii zadaniowej radzenia sobie w trudnych sytuacjach społecznych adolescentów. W przeprowadzonych badaniach odnotowano, że wysoka wartość strategii zadaniowej radzenia sobie rodziców powoduje wzrost strategii zadaniowej radzenia sobie u dziewcząt i chłopców w sytuacjach trudnych społecznie.

Wawrzak-Chodaczek M., *Kształcenie kultury audiowizualnej młodzieży*; praca habilitacyjna; recenzenci: prof. dr hab. Krystyna Wiesława Ferenz; prof. dr hab. Janusz Rulka; prof. dr hab. Wacław Strykowski; Uniwersytet Wrocławski; Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych; Instytut Pedagogiki; 2001 r.

W książce zaprezentowano pedagogiczne aspekty kształcenia kultury audiowizualnej młodzieży. Jej celem było przedstawienie kompetencji medialnych młodzieży wykorzystywania mediów przez młodzież i sposobów zdobywania wiedzy dzięki mediom. Badano również udział rodziny i szkoły w nabywaniu kompetencji medialnych jednostki. W części teoretycznej zaprezentowane zostały teorie i mechanizmy wyjaśniające funkcjonowanie mediów w społeczeństwie. Badania dotyczyły recepcji różnorodnych programów telewizyjnych przez młodzież gromadzenia i oglądania filmów wideo oraz wykorzystywania komputera i Internetu. Prowadzono również obserwację zachowań młodzieży w salonach gier komputerowych. Jedną ze zmiennych (obok wieku, płci i sytuacji ekonomicznej i miejsca zamieszkania) stanowiła agresja. Starano się pokonać jej związek z odbieralnymi z mediów treściami. Wykazano zarówno korzyści jak i zagrożenia płynące z mediów.

6. PRACE MAGISTERSKIE:

Agresja wśród uczniów V klas SP 98 we Wrocławiu; autor: Bednarz Magdalena; promotor: prof. dr hab. Bolesław Potyrała; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2009

Aspiracje a bezrobocie i szanse zawodowe absolwentów ZS w Głuszycy; autor: Marszał Magdalena; promotor: prof. dr hab. Bolesław Potyrała; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2008

Aspiracje kulturalne młodzieży małego miasta a możliwość ich realizacji na przykładzie Barda Śl.; autor: Biel Arkadiusz; promotor: dr Krystyna Dziubacka; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2007

Aspiracje kulturalne młodzieży z małego miasta a możliwości ich realizacji na przykładzie Kłodzka; autor: Hołyk Agnieszka, promotor: dr Krystyna Dziubacka; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2008

Aspiracje życiowe młodzieży ze środowiska wiejskiego przebywającej na emigracji zarobkowej; autor: Balcerzak Elwira, promotor: prof. dr ha. Alicja Szerląg; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2009

Czynniki wpływające na wybór ścieżki edukacyjno-zawodowej młodzieży gimnazjalnej; autor: Cieluszek Ewelina; promotor: prof. Stefania Walasek; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2009

Działalność wybranych organizacji ekologicznych na Dolnym Śląsku wśród dzieci i młodzieży; autor: Apolenis Ewa; promotor: prof. dr hab. Jan Kęsik; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2007

Emigracja zagraniczna w planach życiowych młodzieży szkół średnich na przykładzie VI LO w Legnicy; autor: Goryś Jarosław; promotor: prof. dr hab. Mieczysław Adamczyk; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2009

Formy wykorzystywania czasu wolnego uczniów szkół wyższych; autor: Abraszewska Monika; promotor: prof. dr hab. Mirosława Wawrzak-Chodaczek; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2005;

Perspektywy życiowe młodzieży w małym mieście; autor: Kawalek Agnieszka; promotor: prof. Krystyna Ferenz; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2009

Preferowane formy uczestnictwa w kulturze młodzieży wiejskiej na przykładzie Przeworna; autor: Antes-Skorupska Barbara; promotor: dr Krystyna Dziubacka; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2005

Problem wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży niepełnosprawnej na przykładzie gminy Świebodzice; autor: Cichanowska Alina; promotor: prof. dr hab. Jan Kęsik; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2007

Przyczyny bezrobocia w powiecie trzebnickim; autor: Bibińska Ewelina; promotor: prof. dr hab. Mirosława Wawrzak-Chodaczek; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2007

Rola instytucji kultury w aktywizacji społeczności lokalnej na przykładzie Stronia Śl.; autor: Bagińska Paulina; promotor: dr Aleksandra Bilewicz-Lewczuk; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2009

Styl życia gimnazjalistek w dobie XXI w. (dokąd zmierzacie nastolatki?); autor: Bendzińska Patrycja; promotor: dr hab. Pavel Muhlapachr; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2006

Wybrane aspekty edukacji międzykulturowej na przykładzie problemów wrocławskich imigrantów; autor: Buczak Agnieszka; promotor: dr hab. Witold Jakubowski; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2009

Wychowanie w dobie ponowoczesności (szanse i zagrożenia dla współczesnej młodzieży); autor: Balga Alba Magdalena, promotor: prof. dr hab. Zdzisław Cutter; kierunek: Pedagogika; Wrocław 2008

7. PRACE LICENCJACKIE

Profilaktyka przestępczości wśród młodzieży na przykładzie ośrodka resocjalizacyjnego we Wrocławiu; autor: Torchalska Izabela; promotor: prof. dr hab. Dziewięcka-Bokun Ludmiła; Wrocław: Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych "ASESOR" 2008

Programy i inicjatywy na rzecz młodzieży niedostosowanej społecznie na terenie miasta i gminy Wołów; autor: Krzykwa Elżbieta; promotor: dr hab. Dymarski Mirosław; Wrocław: Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych "ASESOR", 2007

Migracja młodzieży strzegomskiej do Irlandii; autor: Owczarek Joanna; promotor: dr Chromiec Elżbieta; Wrocław: Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych "ASESOR", 2007

Funkcjonowanie wolontariatu w Polsce na przykładzie miasta Wrocławia; autor: Mańkiewicz Marta; promotor: dr hab. Dymarski Mirosław; Wrocław: Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych "ASESOR", 2007

Problem migracji młodzieży na przykładzie Zgorzelca – Gorlitz; autor: Mazur Tomasz; promotor: dr Chromiec Elżbieta; Wrocław: Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych "ASESOR", 2007

Obraz miasta Świdnicy w odbiorze jej nowych mieszkańców; autor: Mazur Kinga, promotor: dr Chromiec Elżbieta; Wrocław: Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych "ASESOR", 2007

Prostytucja - jako przykład patologii wśród młodzieży na Dolnym Śląsku; autor: Janowski Paweł; promotor: prof. Pisz Zdzisław; Wrocław: Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych "ASESOR", 2007

Stres doświadczany przez osoby dorosłe i młodzież z gminy Dzierżoniów; autor: Szewczyk Ewelina; promotor: dr Senejko Alicja; Wrocław: Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych "ASESOR", 2007

Problem narkomanii wśród młodzieży w Zgorzelcu; autor: Kuriata Kamil; promotor: dr hab. Dymarski Mirosław; Wrocław: Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych "ASESOR", 2007

Agresja i przemoc wśród młodzieży gimnazjalnej na przykładzie gimnazjum nr 1 w Lubaniu; autor: Zygarowicz Marcin; promotor: dr Kędzior Jolanta; Wrocław: Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych "ASESOR", 2007

Wnioski z przeprowadzonej kwerendy w kontekście europejskiej i polskiej polityki młodzieżowej

Pierwszy nasuwający się wniosek po przeprowadzeniu kwerendy ma charakter ilościowy: zaskakująco mało jest pozycji w dostępnych źródłach, które podnoszą problematykę młodzieżową w odniesieniu do Dolnego Śląska. Żeby podkreślić różnicę: ogólnie problematyka młodzieżowa w pracach naukowych jest podejmowana w różnym zakresie, ale ta, która przybliżałaby obraz i specyfikę młodych ludzi na Dolnym Śląsku podejmowana jest rzadko. Można różnie interpretować ten fakt, a jedna z ewentualnych interpretacji dotyczy braku dokumentowania wydarzeń związanych z dolnośląską problematyką młodzieżową podejmowanych przez podmioty inne niż publiczne, czy naukowe (np. konferencje organizowane przez organizacje pozarządowe). Należy podkreślić ten fakt, ponieważ prowadząc kwerendę pozytywnym zaskoczeniem był fakt dużej ilości organizacji, fundacji i instytucji pracujących na rzecz młodzieży lub wręcz prowadzonych przez młodzież we Wrocławiu i na terenie Dolnego Śląska (broszury informacyjne, materiały pokonferencyjne, raporty). Ponadto, mimo wielości inicjatyw finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, których częściowo beneficjentami są młodzi ludzie na Dolnym Śląsku, w dostępnych źródłach nie są udokumentowane ich rezultaty. Refleksja związana ze słabością dokumentowania dorobku działań związanych z problematyką młodzieży w regionie nasunęła się m.in. po przejrzaniu Rozproszonego Katalogu Bibliotek Polskich, gdzie poszukiwano publikacji posługując się hasłami „młodzież” i „Dolny Śląsk”. Skromne rezultaty, które były efektem tych poszukiwań, zawarto w niniejszym opracowaniu.

Drugi wniosek dotyczy dysproporcji w podejmowaniu problematyki młodzieżowej w perspektywie czasowej: stosunkowo mało (a właściwie w ogóle nie ma) jest najbardziej aktualnych publikacji dotyczących młodzieży na Dolnym Śląsku. Najwięcej z nich, po transformacji ustrojowej, postawało do połowy lat 90tych XXw. Jest to o tyle zadziwiające, że duża fala aktywności młodych ludzi w naszym regionie widoczna była w związku z akcesją Polski do Unii Europejskiej (liczne inicjatywy organizowane przez organizacje pozarządowe, organizacje studenckie, nieformalne inicjatywy *ad-hoc* z udziałem młodzieży), co powinno stanowić wystarczający powód dla podjęcia projektów badawczych w tym obszarze. W dostępnych źródłach nie stwierdziłam takich opracowań.

Trzeci wniosek ma charakter refleksyjny: to nie jest tak, że problematyka młodzieżowa w ujęciu regionalnym nie jest interesującym obszarem badawczym. Podczas kwerendy natrafiłam na sporą liczbę opracowań w tym zakresie, jednakże podejmowanych w innych regionach Polski, np.:

- na Śląsku (*Preferencje edukacyjne młodzieży klas maturalnych szkół ponadpodstawowych na przykładzie miasta Dąbrowa Górnicza*; praca doktorska; autor: Zdzisława Dacko-Pikiewicz; *Zmiany systemu edukacji a przemiany ścieżek kariery zawodowej młodzieży na Górnym Śląsku*; praca doktorska; autor: Ewa Leśniak-Berek; 2006 r.);
- w woj. lubelskim (*Niedostosowanie społeczne młodzieży wiejskiej z terenu wybranych gmin województwa lubelskiego*; praca doktorska, autor: Marianna Powalka; *Społeczne i pedagogiczne uwarunkowania aspiracji edukacyjnych i zawodowych uczniów gimnazjum w województwie lubelskim*; praca doktorska; autor: Dariusz Ochmański; 2008 r.);
- w woj. wielkopolskim (*Szanse edukacyjne dzieci regionu kaliskiego w perspektywie reformy systemu oświatowego*; praca doktorska; autor: Dorota Rondalska; 2006 r.);
- w woj. łódzkim (*Typy i uwarunkowania planów życiowych młodzieży wiejskiej na przykładzie województwa łódzkiego*; praca doktorska; autor: Aleksandra Stankiewicz; 2009 r.)

W związku z tym może warto rozważyć współpracę w uczelniach wyższych na Dolnym Śląsku w celu opracowania interesujących obszarów z punktu widzenia samorządu województwa i zlecenia badań w tym zakresie.

Ponadto prowadząc kwerendę znaleziono kilka interesujących opracowań, które mogły być przydatne dla samorządu województwa w podejmowaniu działań w zakresie problematyki młodzieżowej, a związanej z szerszym kontekstem, niż zlecony, bowiem dotyczą kwestii zdrowia i aktywności sportowej młodych ludzi na Dolnym Śląsku (*Rola czynników genetycznych (DQ, DR3, DR4) w patogenezie cukrzycy typu 1 w populacji dzieci i młodzieży oraz krewnych pierwszego stopnia zamieszkujących teren Dolnego Śląska*; autor: Barbara Salmonowicz; *Uwarunkowania budowy konstytucyjnej ciała a czynność dolnych dróg moczowych u dzieci i młodzieży na terenie Dolnego Śląska*; autor: Wojciech Apoznański, Rafał Chrzan, *Budowa i skład ciała a wydolność fizyczna dzieci i młodzieży wrocławskiej w wieku 7-14 lat*; autor: Justyna Andrzejewska; promotor Anna Burdukiewicz, Akademia Wychowania Fizycznego, Wrocław, 2005). W związku z powyższym rekomenduje się

poszerzenie prowadzonej kwerendy, tak, aby zdiagnozować wszystkie obszary mogące potencjalnie być pomocne w kreowaniu polityki młodzieżowej na Dolnym Śląsku.

Trzeci wniosek ma charakter strukturalny: trudno jest pisać o czymś, a moim zadaniem było stwierdzenie jakości systemu problematyki młodzieżowej podejmowanej na Dolnym Śląsku, co w praktyce nie istnieje: mamy wprawdzie w dostępnych źródłach wiele opracowań dotyczących problematyki młodzieżowej, ale nie tworzą one zwartego systemu, który byłby pomocny w przygotowaniu polityki młodzieżowej przez samorząd województwa.

Kolejny wniosek odnosi się do jakości badań: młodzież jest przedmiotem badań podstawowych dyscyplin społecznych, głównie psychologii, socjologii i pedagogiki. Każda z nich podchodzi do badań w sposób specyficzny dla swojej metodologii. Ten fakt nie powinien usprawiedliwiać niedostatku badań natury interdyscyplinarnej, które przede wszystkim pomocne byłyby w projektowaniu całościowych działań w sferze publicznej. Badania takie mogłyby one dotyczyć:

- analiz porównawczych definicji młodzieży w naukach społecznych (np. kategoria wiekowa, grupa społeczna);
- kryteriów wyodrębniania młodzieży jako kategorii społeczno-demograficznej (kryteria: biologiczne, psychologiczne, socjologiczne, pedagogiczne, społeczne, ekonomiczne, prawne);
- portretu młodzieży czasu posttransformacji (właściwe badania diagnostyczne charakteryzujące młodzież z punktu widzenia wyznawanej hierarchii wartości, akceptowanych norm, orientacji życiowych, poczucia tożsamości, a także kwalifikacji, kompetencji i aspiracji edukacyjno-zawodowych);
- patologii występujących w środowiskach młodzieżowych (alkohol, narkotyki, przemoc, agresja);
- form organizowania się młodzieży, w tym organizacji i subkultur młodzieżowych.

Integracja rozproszonej tematyki młodzieżowej na Dolnym Śląsku mogłaby – w odniesieniu do kierunków strategicznego rozwoju regionu - polegać na skupieniu uwagi na następujących zagadnieniach:

- charakterystyka współczesnego rynku pracy (stopa bezrobocia, bezrobocie krótkotrwałe i długotrwałe, bezrobocie strukturalne, oferty pracy, poziom kwalifikacji bezrobotnych w kontekście bezrobocia młodzieży, regionalne zróżnicowania bezrobocia, aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu młodzieży);

- przemiany w sferze metod pracy (intelektualizacja pracy, relacje między wiedzą a umiejętnościami);
- praca i jej znaczenie (aspekty: czynnościowy, podmiotowy i przedmiotowy);
- praca w systemie wartości współczesnej młodzieży;
- młodzież na dolnośląskim i lokalnych rynkach pracy;
- wiedza młodzieży na temat pracy i możliwości zatrudnienia (efekty funkcjonowania systemu poradnictwa zawodowego);
- proces adaptacji zawodowej;
- oczekiwania pracodawców – standardy kwalifikacji zawodowych (identyfikacja zadań zawodowych; wiedza, umiejętności i cechy psychofizyczne jako standard – minimalna norma wymagań kwalifikacyjnych);
- relacje: kwalifikacje – kompetencje;
- zawody deficytowe i nadwyżkowe;
- projektowanie kariery zawodowej.

Powyższe zagadnienia mogłyby znaleźć odzwierciedlenie w badaniach wykraczających poza tradycyjne ramy nauk społecznych. Praca jest w nich skorelowana z pracownikiem (w tym także z pracownikiem młodocianym), z oczekiwaniami pracodawców, ale też z szeroko rozumianym środowiskiem pracy.

Wyniki badań diagnostycznych skupionych wokół młodzieży i pracy są podstawą analiz teoretycznych i badań empirycznych o charakterze prognostycznym. Perspektywy w odniesieniu młodzieży oraz pracy zależą przede wszystkim od:

- kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego Dolnego Śląska (priorytety w ujęciu lokalnym, regionalnym, krajowym, europejskim, globalnym);
- dynamiki rozwoju społeczno-gospodarczego regionu;
- poziomu wykształcenia młodzieży w regionie;
- jakości kwalifikacji w regionie;
- struktury kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym na Dolnym Śląsku;
- struktury kształcenia na poziomie wyższym w regionie;
- efektywności (skuteczności) regionalnego systemu poradnictwa zawodowego,
- relacji między szkolnym i pozaszkolnym systemem edukacji (elastyczne formy zdobywania kwalifikacji, możliwości doksztalcania i doskonalenia zawodowego) w regionie;
- postaw dolnośląskiej młodzieży wobec pracy;

- aktywności i kreatywności młodzieży (samozatrudnienie) na Dolnym Śląsku;
- treści oferowanej pracy (nowe zawody) w regionie;
- akceptacji nowych form zatrudnienia (kontraktowanie pracy, dzielenie pracy, telepraca).

Niektóre z wymienionych propozycji badawczych są już realizowane – dotyczy to np. prognozowania popytu na pracę w określonych zawodach i specjalnościach oraz prognoz w dziedzinie rozwoju społeczno-gospodarczego. Inne wciąż czekają na realizację – interesujące byłyby np. prognozy dotyczące wpływu struktury kształcenia na poziomie wyższym na kierunki i dynamikę rozwoju społeczno-gospodarczego. Tego typu badania miałyby mieć zarówno wymiar regionalny, jak i indywidualny. W sensie regionalnym pozwoliłyby na prowadzenie racjonalnej polityki edukacyjnej, zaś w sensie indywidualnym byłyby pomocne w procesie wyboru kierunku studiów.

Inny rodzaj refleksji dotyczy dokumentowania form uczestnictwa młodzieży w życiu publicznym na Dolnym Śląsku. Z dostępnych opracowań wynika refleksja, że istotną sprawą jest stosunkowo słaba samoorganizacja młodzieży. Istniejące organizacje młodzieżowe nie są widoczne w działaniach o charakterze regionalnym, potwierdzając tym samym atomizację młodszej części społeczeństwa. Nie mają one takiej siły przebicia, jak np. organizacje pracodawców działające na Dolnym Śląsku, co oznacza, że przez władze publiczne nie są traktowane podmiotowo. Podnosząc ten wątek, stwierdzam, że z dostępnych źródeł nie można wygenerować wiedzy pozwalającej na uzasadnienie tezy o „europejskości” działań w obszarze problematyki młodzieżowej na Dolnym Śląsku. „Europejskość” działań rozumiem jako uwzględnienie zapisów europejskiej polityki młodzieżowej, będących wytycznymi m.in. dla samorządów terytorialnych w Europie. Należy zatem docenić fakt, że na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego powstało kilka dokumentów promujących i upowszechniających wiedzę w tym zakresie, np. wnioski z konferencji „*Forum Radni-Młodzież*” organizowanej przez Województwo Dolnośląskie w 2009 roku; Pawlik A., *Raport o polityce młodzieżowej, którym objęta jest młodzież na Dolnym Śląsku oraz o wsparciu młodzieży oferowanym przez Samorząd Województwa Dolnośląskiego na tle dobrych praktyk w innych wybranych krajach i regionach Europy*, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław 2008, Skocz M., Garstka K., Prokopowicz M., *Czym jest polityka młodzieżowa?*, raport merytoryczny z konferencji Europejskiego Tygodnia Młodzieży, *Polityka Młodzieżowa na Dolnym Śląsku „O rety – konkrety”*, ponieważ w pracach naukowych nie znalazłam opracowań w tym zakresie. Pogłębionej wiedzy nie dostarczają

również raporty z badań organizacji pozarządowych Dolnego Śląska przeprowadzonych w 2007 i w 2008 roku. Powstające w przyszłości prace naukowe mogłyby dotyczyć m.in.:

- polityki młodzieżowej Unii Europejskiej, poszczególnych państwach członkowskich, rozwiązań instytucjonalnych;
- aktywności publicznej młodych ludzi na Dolnym Śląsku;
- działalności organizacji młodzieżowych, takich jak: młodzieżowe ugrupowania polityczne, organizacje studenckie, stowarzyszenia kulturalne i hobbystyczne, młodzieżowe organizacje religijne, młodzieżowe organizacje tematyczne i zadaniowe, organizacje wymiany młodzieży, krajowe organizacje, których działania są skierowane również, choć nie wyłącznie, do młodzieży (np. organizacje osób niepełnosprawnych);
- działalności innych organizacji pozarządowych w regionie angażujących młodych ludzi;
- wolontariat młodzieży na Dolnym Śląsku, w tym działalność centrów wolontariatu;
- młodzieżowe ruchy społeczne w regionie.

I ostatnia grupa refleksji dotyczy zagadnień związanych z tzw. *polityką młodzieżową*. Sam termin jest na tyle nieostry, że współcześnie bywa rozmaicie interpretowany, czy wręcz nadużywany lub odrzucany. Polityka młodzieżowa, niezależnie od jej formuły, może być analizowana w dwóch zakresach:

- szerokim: polityka młodzieżowa jest tu definiowana jako zespół wszelkich, podejmowanych przez różne wspólnoty (od rodziny po państwo narodowe) świadomych praktyk i działań o charakterze regulacyjnym, restrykcyjnym, symbolicznym, odnoszących się do młodzieży;
- wąskim: polityka młodzieżowa jest tu rozumiana jako zespół aktów prawnych i towarzyszących im praktyk stosowanych przez instytucje publiczne i współdziałające z nimi inne podmioty na rzecz młodzieży, dążący do objęcia swym zasięgiem wszystkich ważnych dla młodzieży sfer społecznego funkcjonowania (edukacji, rynku pracy, kultury, zabezpieczenia i pomocy społecznej, zdrowia, uczestnictwa w życiu politycznym, funkcjonowania w systemie prawnym itd.).

Polityka młodzieżowa w zakresie wąskim może z kolei obejmować sfery współdzielone z innymi obszarami funkcjonowania państwa (polityka zdrowotna, edukacyjna, zatrudnienie i opieka społeczna, sport i rekreacja, kultura) lub dotyczyć działań autonomicznych, nieuwzględnianych bezpośrednio w innych politykach (m.in. zdobywania doświadczeń i

kompetencji poza systemem edukacyjnym, promocję uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym, budowanie pożądaných nawyków, norm, identyfikacji i form tożsamości). I właśnie w ten sposób rozumiem termin „*polityka młodzieżowa*” posługując się nim w poniższym opracowaniu. Jednocześnie należy podkreślić podejście integracyjne w takim rozumieniu „*polityki młodzieżowej*”, a jego głównym celem jest wdrożenie młodzieży do świadomego uczestnictwa w życiu społecznym, w tym do kształtowania jego ram prawnych i politycznych. Młodzież zatem jest tu traktowana podmiotowo jako partner w dialogu z politykami, przedstawicielami instytucji i innymi aktorami społecznymi. Podejście integracyjne – jedynie możliwe w demokracji – różni się od podejścia w ramach nurtu tradycjonalistycznego, w którym „*polityka młodzieżowa*” jest postrzegana jako zespół działań zmierzających do kontroli młodzieży oraz wdrożenia młodych ludzi do przestrzegania określonych, dobrze zdefiniowanych wartości. Często skupia się ona na przeciwdziałaniu patologiom młodzieżowym, realizowanym m.in. przez system środków formalnej kontroli. Młodzież jest w tej wersji polityki młodzieżowej postrzegana jako bierny przedmiot oddziaływania polityki, który powinien być uformowany w odpowiedni sposób. Odrzucam również podejście ideologiczne do „*polityki młodzieżowej*”, którego celem jest takie oddziaływanie polityki młodzieżowej, aby doprowadziło ono do zdobycia – możliwie pełnego i spontanicznego – poparcia młodych ludzi dla określonych ideologii oraz wykorzystanie ich do wniesienia do debaty społecznej nowych, najczęściej rewolucyjnych wartości, innymi słowy, „upolitycznienie” kwestii młodzieżowej (za: Sińczuch M., *Polityka młodzieżowa jako odrębny obszar działania Unii Europejskiej*, [w:] *Polityka młodzieżowa*, pod redakcją Gabryjeli Zielińskiej, Biuro Analiz Sejmowych, Nr 2(18), Warszawa 2009, ss.147-174). Na podstawie analizy dostępnych opracowań można stwierdzić, że nie ma wśród nich takich, które podejmują kwestie „*polityki młodzieżowej*” w rozumieniu jak wyżej, a tym bardziej nie odnoszą się do wspólnotowej polityki młodzieżowej. W ramach tej polityki można wyróżnić na trzy obszary, w których instytucje publiczne działają na rzecz młodych ludzi:

- uczestnictwo młodych ludzi w życiu społecznym i politycznym, obejmujące tworzenie mechanizmów umożliwiających młodzieży wpływ na decyzje dotyczące jej sytuacji. Mieszczą się tu zarówno działania zmierzające do stworzenia prawnego zaplecza dla działalności organów przedstawicielskich, jak również wszelkie formy aktywizacji i zachęcania młodzieży do większego zainteresowania i zaangażowania w życie polityczne i sprawy publiczne;
- edukacja i rynek pracy; polityka młodzieżowa UE dąży do usunięcia barier w dostępie do edukacji, do otwarcia rynku pracy i dostosowania go do potrzeb i możliwości

młodych ludzi; priorytetowo traktuje też promowanie mobilności i rozwijanie różnych form międzynarodowych wymian młodzieży;

- monitoring unijnych polityk sektorowych pod kątem potrzeb młodzieży.

Cele strategiczne polityki młodzieżowej UE:

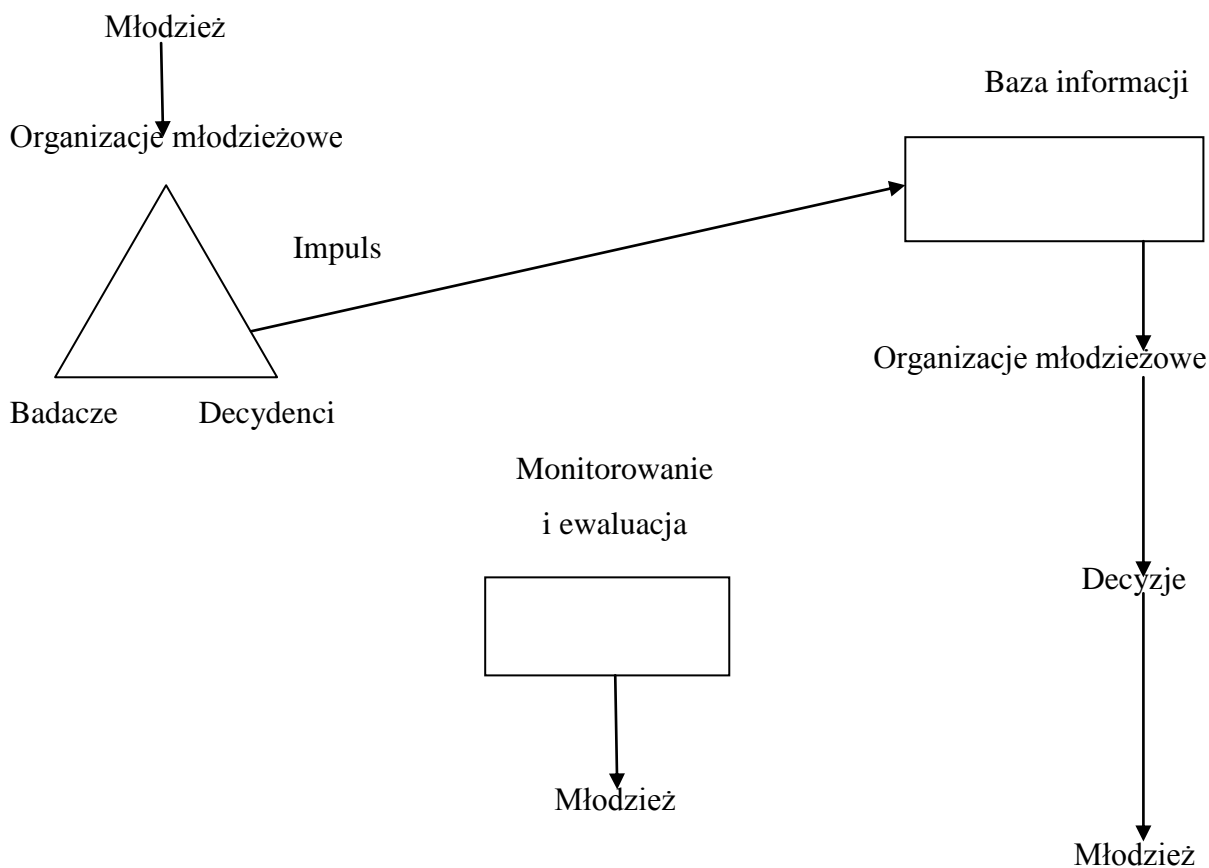
Podstawowe przesłanie	Priorytety	Uwagi
Aktywny udział młodzieży w życiu obywatelskim	Uczestnictwo w życiu publicznym Usługi informacyjne	Młodzi ludzie muszą uczestniczyć w procesie podejmowania decyzji od szczebla lokalnego do europejskiego. Do rozwoju aktywnych postaw potrzebny jest równy dostęp do szerokiej informacji na temat zatrudnienia, kwestii mieszkaniowych, edukacji, opieki zdrowotnej i socjalnej
Poszerzanie i poszukiwanie obszarów eksperymentalnych	Edukacja formalna i nieformalna Mobilność Wolontariat	Młodzi ludzie chcą, by edukacja nie ograniczała się do tradycyjnego systemu. Młodzi ludzie uważają, że edukacji powinny towarzyszyć mobilność i wolontariat Młodzi ludzie chcą, by edukacja nie ograniczała się do tradycyjnego systemu. Młodzi ludzie uważają, że edukacji powinny towarzyszyć mobilność i wolontariat

Rozwój niezależności młodych ludzi	Zatrudnienie Opieka społeczna Integracja na rynku pracy Zdrowie Polityka mieszkaniowa Polityka komunikacyjna	Młodzi ludzie powinni mieć wcześniej zapewnioną niezależność
Poszanowanie wartości europejskich	Likwidowanie alienacji społecznej	Młodzi ludzie oczekują przede wszystkim zapewnienia takich samych praw, w szczególności zapewnienia praw mniejszościom narodowym oraz przeciwdziałania wszelkim formom dyskryminacji

Źródło: na podstawie *Biała Księga. Nowe impulsy dla młodzieży europejskiej*, Komisja Europejska, Bruksela 2001, za: Dybowska A.: *Europejskie programy dla młodzieży*, [w:] *Polityka młodzieżowa*, pod redakcją Gabryjeli Zielińskiej, Biuro Analiz Sejmowych, Nr 2(18), Warszawa 2009, s.178.

Planując przyszłe badania naukowe w obszarze problematyki młodzieżowej na Dolnym Śląsku warto pamiętać o powyższych obszarach, bowiem wiedza wygenerowana w ramach projektów badawczych w tym zakresie będzie z pewnością użyteczna dla decydentów samorządu województwa w zakresie formułowania polityki młodzieżowej. Niezbędne przy tym jest wykorzystanie już wszystkich dostępnych źródeł danych i integrowanie działań w tym zakresie, przy czym rolę integratora mógłby wziąć na siebie samorząd województwa lub przekazać ją do realizacji w swoim imieniu na zewnątrz. Rekomendowanym sposobem zarządzania tym obszarem jest metoda otwartej koordynacji.

Zastosowanie metody otwartej koordynacji w zakresie spraw młodzieżowych w krajach europejskich

Źródło: na podstawie M. Milmeiser, H. Williamson, *Dialogues and networks. Organising exchanges between youth field actors*, University of Luxemburg 2006, za: Dybowska A.: *Europejskie programy dla młodzieży*, [w:] *Polityka młodzieżowa*, pod redakcją Gabryjeli Zielińskiej, Biuro Analiz Sejmowych, Nr 2(18), Warszawa 2009, s.180.

Podsumowując prowadzone działania w ramach kwerendy należy stwierdzić, że na Dolnym Śląsku brakuje kompleksowych badań naukowych nad kondycją współczesnej młodzieży i warunkami jej rozwoju. Istniejące badania, choć ważne, mają charakter cząstkowy i bazują na sprawach aksjologii. Istnieje więc potrzeba nowego spojrzenia na sprawy młodzieży ze strony nauki. W szczególności potrzebny jest naukowy program monitorujący procesy zachodzące w związku z jakością życia młodzieży, w tym szczególnie pracą, mobilnością życiową i zawodową, zdrowiem, bezpieczeństwem, warunkami życia, czasem wolnym, systemem wartości i aspiracji młodzieży oraz – niezmiernie istotne dla jakości sfery publicznej na Dolnym Śląsku – form organizowania się młodzieży i ich uczestnictwa w społeczeństwie.

Rekomendacje dla samorządu Województwa Dolnośląskiego

Problem	Rekomendacja
<p>Brak dokładniejszych danych statystycznych pozwalających wnioskować o populacji mieszkańców Dolnego Śląska w przedziale wiekowym 15 – 30 lat (m.in. podstawowe źródła danych GUS nie są dostosowane uwzględniają tej grupy wiekowej)</p>	<p>We współpracy z GUS oraz instytucjami badawczymi opracować metodologię pozyskiwania danych statystycznych dotyczących mieszkańców Dolnego Śląska w wieku 15-30 lat. Mogą być one gromadzone w ramach Dolnośląskiego Obserwatorium Rynku Pracy i finansowane ze środków EFS w ramach PO KL (uzasadnienie: z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że zarejestrowani bezrobotni w wieku do 24 roku życia stanowili w 2007 roku ponad 15% wszystkich zarejestrowanych bezrobotny).</p>
<p>Brak spójnej wiedzy dotyczącej działań i inicjatyw realizowanych na Dolnym Śląsku w odniesieniu do problematyki młodzieżowej.</p> <p>Tymczasem nasz region posiada wciąż niedoceniony atut dynamicznego potencjału, którym nie potrafi skutecznie zarządzać, a którego w takich rozmiarach nie mają inne narody.</p>	<p>W związku z cząstkową wiedzą niezbędny jest stały monitoring działań związanych z problematyką młodzieżową w regionie.</p> <p>Należy dokonać przeglądu i ew. ewaluacji już prowadzonych polityk samorządu województwa pod kątem działań na rzecz młodzieży; zbadać przede wszystkim ich skuteczność, efektywność i adekwatność w odniesieniu do problematyki młodzieżowej na Dolnym Śląsku.</p> <p>Taka stała instytucjonalizacja (np. w formie Biura ds. Młodzieży, platformy internetowej) usprawni komunikację pomiędzy podmiotami, wzmocni sieci współpracy, przyczyni się do upowszechnienia wiedzy, promocji i poskutkuje rozwojem nowych inicjatyw.</p> <p>Jeśli Dolny Śląsk chce zwiększać swoją atrakcyjność jako region o europejskich aspiracjach, minimalny standard związany z wdrażaniem europejskiej polityki młodzieżowej polega na uruchomieniu spójnych działań w 3 kluczowych obszarach:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>informacja młodzieżowa;</i> • <i>rzecznictwo młodzieżowe</i> (poprzez

	<p>działalność organizacji pozarządowych, inicjatywy młodzieżowe, lokalne Biura ds. Młodzieży; np. pod patronatem Rzecznika Praw Dzieci zadania zlecone lokalnym organizacjom pozarządowym);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>partnerstwo sektorowe</i> (projekty realizowane we współpracy z samorządem lokalnym w zakresie np. lokalnej polityki edukacyjnej i rynku pracy, działania na rzecz dialogu obywatelskiego: np. uczestnictwo w lokalnych radach, komitetach, forach, zespołach zadaniowych). <p>Znając specyfikę regionu, pamiętając o kompetencjach samorządu województwa, proponuję rozważyć poniższe priorytety dla realnej zmiany jakościowej w życiu młodych ludzi na Dolnym Śląsku, a przez to zwiększenie potencjału rozwojowego regionu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>zwiększenie zatrudnienia młodych ludzi</i> (poprzez poprawę jakości kształcenia, w szczególności kształcenia zawodowego; wyrównywanie szans edukacyjnych i szans startu zawodowego młodzieży poprzez wsparcie najsłabszych ekonomicznie i niepełnosprawnych; badanie potrzeb rynków pracy, prognozowanie rozwoju sytuacji w perspektywie średnio- i długookresowej, analizę napływu absolwentów szkół na rynek pracy pod względem wyuczonych kierunków i specjalności, ich ilości i jakości oraz dostosowanie struktury kształcenia do potrzeb rynku, dalszy rozwój poradnictwa zawodowego dla młodzieży i systemowych rozwiązań w tym zakresie, rozwój systemu pośrednictwa pracy i uzależnienie
--	--

	<p>jego oceny od efektów zatrudniania młodzieży, wspieranie ciągłego szkolenia i doskonalenia zawodowego młodzieży, wspieranie doradztwa zawodowego i doradztwa kariery, wspomagających rozwój zawodowy młodzieży, przeciwdziałanie emigracji zewnętrznej młodzieży, propagowanie wolontariatu, wspieranie rozwoju zawodowego młodzieży wybitnie uzdolnionej; należy zatem kontynuować współpracę z uczelniami wyższymi Dolnego Śląska m.in. w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej młodych ludzi, co pozwoli na zmniejszenie potencjału migracyjnego i na skuteczniejsze wejście na rynek pracy;</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>zwiększenie uczestnictwa młodych ludzi w sferze publicznej</i> (poprzez wzmocnienie ich kompetencji społecznych: czasach dynamicznych przemian społecznych, stale zmieniających się warunków ekonomicznych, kulturowych i obyczajowych, to właśnie kompetencje i umiejętności społeczne wydają się być jednym z ważniejszych wymiarów funkcjonowania, który w znacznym stopniu odpowiada za sukcesy i porażki w procesie podejmowania decyzji, dokonywania wyborów, szacowania ryzyka i planowania własnego życia osobistego i zawodowego; można to zrobić poprzez wzmocnienie jakości kształcenia obywatelskiego na Dolnym Śląsku, kształcenie edukatorów edukacji pozaformalnej, zwiększenie poczucia „sprawstwa” młodych ludzi poprzez uruchomienie i wzmocnienie instytucji rzecznictwa
--	---

	<p>młodzieżowego; poprzez wzmocnienie liderów młodzieżowych w realizacji działań formalnych i nieformalnych aktywizujących młodych ludzi; promowanie organizacji pozarządowych jako miejsca wspierającego rozwój kompetencji społecznych);</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>generowanie wiedzy dotyczącej młodzieży na Dolnym Śląsku</i> (poprzez współpracę z instytucjami działającymi w obszarze problematyki młodzieżowej, powołanie zespołu ekspertów o określonych kompetencjach w zakresie polityki młodzieżowej, którego zadaniem będzie praca konsultacyjno-ekspercka związana z jakościową oceną działań w obszarze problematyki młodzieżowej;
<p>Sieć informacji młodzieżowej jest bardzo słaba. Efektem złego zarządzania informacją, jest słaby rozwój samoświadomości obywatelskiej, co powoduje utrwalenie postaw bierności wśród młodzieży.</p>	<p>Rozpocząć działania w zakresie informacji młodzieżowej (można je połączyć z siecią tworzonych na Dolnym Śląsku Punktów Doradczych dla Organizacji Pozarządowych oraz wykorzystać już funkcjonujące sieci Biur Karier działających przy uczelniach wyższych czy wreszcie lokalne centra kultury/sportu; jest to rozwiązanie najczęściej realizowane ze względu na stosunkowo niski koszt i duży efekt skali; niezbędne jest jednak usieciowienie działań w tym zakresie: dobre praktyki: system informacji młodzieżowej w Irlandii, Asturii, Niemczech)</p>
<p>Brak przyjętej wizji polityki młodzieżowej na Dolnym Śląsku. „Młodzież” nie należy do priorytetów w debacie politycznej związanej z rozwojem regionu; ze względu na niskie uczestnictwo w sektorze publicznym nie jest podmiotem „atrakcyjnym politycznie”, a generującym potencjalnie trudne problemy do rozwiązania (rynek pracy, mieszkalnictwo, edukacja, bezpieczeństwo).</p>	<p>Konieczne podjąć strategiczną decyzję, czy młodzież na Dolnym Śląsku jest tą strategiczną grupą, która jest i będzie w przyszłości populacją napędzającą rozwój regionu. Jeśli odpowiedź będzie pozytywna, określić priorytety polityki młodzieżowej wraz z niezbędnym oprzyrządowaniem instytucjonalnym.</p>

	<p>Politykę młodzieżową rozumieć można w myśl zapisów Komisji Europejskiej jako <i>celowe, spójne i zaplanowane działanie wobec młodzieży przy użyciu dostępnych dla danego poziomu władzy narzędzi. Jest to przyjęty i realizowany przez władzę publiczną i organizacje pozarządowe zespół długofalowych działań na rzecz zaspokajania potrzeb i rozwiązywania problemów społecznych młodzieży.</i></p>
<p>Działania w zakresie problematyki młodzieżowej są rozproszone pomiędzy instytucje sektora publicznego (co związane jest z różnymi kompetencjami nałożonymi przez ustawodawcę na te instytucje), słaby sektor pozarządowy, spektakularne, ale nie trwałe inicjatywy niesformalizowane, graczy dotychczas nie zauważanych jako podmioty realizujące działalność w ramach problematyki młodzieżowej (organizacje akademickie, koła naukowe, biznes prowadzony przez młodych ludzi, instytucje otoczenia biznesu)</p>	<p>Wykorzystując już istniejące doświadczenia lokalnych samorządów na Dolnym Śląsku, włączyć działania podejmowane w ramach polityk młodzieżowych do „<i>głównego nurtu</i>”, np. uprzednio inwentaryzując istniejące zasoby dotyczące działań w zakresie polityki młodzieżowej (instytucje, zasoby kadrowe, finansowe, projekty, patenty, bariery i ograniczenia). Potencjalna ewaluacja powinna koncentrować się na 3 kluczowych zagadnieniach związanych z instytucjonalizacją polityki młodzieżowej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • umożliwienie młodzieży bezpośredniego współdecydowania na szczeblu jednostki samorządu w formułach określonych zasadami <i>good governance</i> (rady, zespoły, konsultacje, opinie); • działalność jednostek samorządu na rzecz młodzieży w ramach ich ustawowych zadań; • współpraca jednostek samorządu z organizacjami pożytku publicznego w tym zakresie.
<p>Naturalną rzeczą jest rywalizacja międzypokoleniowa: starsi (decydenci) „<i>blokują i nie dopuszczają młodych</i>”, współcześni „<i>młodzi już się nie buntują</i>” (J. Kurzępa), co skutkuje stabilizacją rozwiązań, zmniejszeniem uczestnictwa, eliminacją liderów, i w konsekwencji – brakiem rozwoju. Nie dostrzega się już potrzeby,</p>	<p>Wykorzystać możliwości demokracji partycypacyjnej: zwiększyć przestrzeń dialogu obywatelskiego (Dolnośląska Rada Młodzieży), zwiększyć poczucie sprawstwa (powierzenie zadań samorządu województwa organizacjom młodzieżowym), zwiększyć przejrzystość i spójność działań samorządu województwa (jasny komunikat o już</p>

<p>brakuje w przestrzeni publicznej czasu, możliwości, woli dialogu międzypokoleniowego zwiększającego zaufanie i budującego wzajemne relacje: „młodzi nie chcą gadać ze starymi”, „starzy nie chcą gadać z młodymi”.</p>	<p>realizowanych działaniach w obszarze problematyki młodzieżowej oraz o planach związanych z tym obszarem), zwiększyć skuteczność działań poprzez współpracę z podmiotami polityki młodzieżowej (organizacje pozarządowe, inicjatywy nieformalne, liderzy lokalni, autorytety) oraz instytucje działające na ich rzecz (kluczowe znaczenie uczelni wyższych i instytucji rynku pracy).</p> <p>Rozpocząć debatę publiczną nt. młodzieży w polityce rozwoju Dolnego Śląska; kontynuować dobre praktyki, które już funkcjonują w tym zakresie – zaliczam do nich konferencję „Forum Radni-Młodzież: Czy Dolny Śląsk stać na więcej?” zorganizowaną w 2009 roku.</p>
<p>Brak środków finansowych na wdrażanie przyjętych rozwiązań w zakresie polityki młodzieżowej.</p>	<p>Zaplanować finansowanie wdrażania polityki młodzieżowej na Dolnym Śląsku – środki budżetowe województwa mogą stanowić wkład własny; zasadniczo źródło finansowania może mieć w tym momencie charakter zewnętrzny (fundusze UE).</p>